

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף מ"א

- (א) **זו נר וקערה ושטיח- פי' המהרש"א** דרשת הפסוק, דהקב"ה אמר ליחזקאל לעשות כלי גולה, דהיינו כליפ שגולים צריכים, ומזה יבינו מזה שיהי' גלות.
- (ב) **בלא אשה- פי' העץ יוסף**, שאיש ואשה ביחד יכולים לסבור הצרה יותר, כי ינחמו איש אחיו (וא"כ כיון דחסר אשה, חשיב זה חוסר כל).
- (ג) **נקטינן, אין עני אלא בדעה- פי' המהרש"א**, דאף במלת עני ברוב נאמר על עניות בממון, מ"מ עני דהכא, דהיינו דכתי' בקרא ובחסר כל, אלא בדעה. עוד ביאר, דעניות אמיתי אינו אלא בדעת, וכמו דמסיק הגמ' דדא ב' כולא ב', וכו', וכל מקום דנאמר עניות לענין ממון, באמת אי"ז אלא לשון מושאל.
- (ד) **דדא ב' כולא ב' פי' הקרן אורה**, "דדא ב' קאי על מי שהוא בעל דעה בתולדתו, אבל אינו די בזה, כמו שאמרו ז"ל ואל בינתך אל תשען, כי אין לסמוך על דעתו ותולדתו, אלא צריך לקנות דעת שלימה מחכמים ונבונים. וזהו שאמרו דא קני וכו', דאי לא קני, מה קני, כי אפי' אם קני בדעתו דברים זולת קנין הידיעה, לאו כלום הוא."
- (ה) **כל משכבו הפכת בחליו, א"ר יוסף לומר דמשכב תלמודו- פי' הר"ן ד"מי עלומיו"** קדריש, דהיינו מלשון העלמה. ולכאור' יש לתמוה, הרי הגמ' הביא עוד קרא אחר זה, דהיינו מה דכתי' כל משכבו הפכת בחליו, ולמה פי' דקאי על הפסוק שהביא הגמ' לעיל. וכ' המהרש"א דעכצ"ל דהר"ן (וגם הרא"ש) לא גרסי פסוק זה דכל משכבו וכו'. אלא דהוסיף דאפי' אם לא גרסי' כל משכבו, וצריכין לדרוש מפסוק ימי עלומיו, לכאור' הי' שייך לפרש כפשוטו טפי, דכיון דחזרו לימי עלומיו, היינו שאינו יודע כלום, כמו בימי עלומיו.
- (ו) **גדול נס שנעשה לחולה יותר מנס שנעשה לחנני מישאל ועזרי, וכו'- פי' המהר"ל**, שאין פירושו שהוא יותר פלא, דודאי הרבה עומדים מן החולי יותר מאלו שנצולין מכבשן האש, רק פירושו שרפואת החולה וחזרתו לבריאותו בא ממדרגה יותר עליונה מהצלתו של חנני מישאל ועזרי מכבשן האש, שלא בא הצלתו ממדרגה עליונה כמו חזרתו של חולה לבריאותו.
- (ז) **אין מבקרין לא חולי מעיים, ולא חולי העין, וכו'- כ' השו"ע** (יו"ד של"ה, ח') דאין מבקרין לא לחולי מעיים, וכו', "אלא נכנסין בבית החיצון, ושואלים ודורשין בו אם צריכין לכבד ולרבוץ לפניו וכיוצא בו, ושומעין צערו ומבקשים עליו רחמים", וכ' בביאור הגר"א (י"א) דמקור לזה הוא מעשה דר"ע דלעיל (מ.), ומשמע דעל כל ציורים של הא דאין מבקרין קאי, ויש לע' בזה.
- (ח) **אילימא דרפואת נפש בחנם, רפואת ממון בשכר, וכו'- פי' הר"ן**, דלפי"ז מתוקמא כשנכסי חולה אסורין על הרופא, ולכן אסור ליטול שכר משום שמרפאו. וק', א"כ מהו הה"א שיהי' אסור להרופא לרפאותו בשכר, הרי כבר כ' הר"ן לעיל (לד.) דנטילת שכר הו"ל כמו זבינא דרמי על אפי', ומותר, ומאי שנא כאן. ואולי התם מיירי כשהוא שכר בטלה דוקא, ומשום"ה חשיב כזבינא דרמי על אפי', משום שהי' יכול להרויח ממון זה בלא"ה, וכאן מיירי בשכר רפואתו ממש. אבל לכאור' עדיין יהי' ק' לשי' הריטב"א בכתובות (קח.), שהק' על רש"י שם דס"ל שאין המחזיר יכול ליטול שכר, הרי שכר טרחו הוא נוטל, ומשמע דאפי' אם אינה שכר בטלה מותר ליטול שכר, וא"כ מ"ש כאן שאינו יכול לרפאותו בשכר, רצ"ע.
- (ט) **רפואת ממון בהמתו- כ' הר"ן** דמה דאסור לרפאות בהמתו הוא רק היכא שיש אחר שם שיודע לרפאותו, אבל כשאין אחר שם, הא לא גרע מהשבת אבידתו, דאין לך השבה גדולה מזו, אלא ודאי כשיש שם אדם אחר עסקינן. והק' רעק"א (בגלה"ש), הא טעם בהשבת אבידה הוא משום דמדעם דנפשי' קא יתיב לי', ובשלמא בהשבת אבידה ממש, דהוי כמבריה ארי, דמונע אחרים מליטלו, א"כ שפיר זה לא מקרי שמהנהו, אבל הכא, דבהמתו חולה, והוא מרפא אותה ומשביח נכסיו, ואף עדיף ממפטם בהמתו, ולכאור' צריך להיות אסור, והניח בצ"ע. **וע' בחזון איש** (אה"ע סי' קל"ו, לדף לג: ס"ק ג'), שכ' דלכאור' קר' רעק"א אינו מובן, דהא במחזיר אבידה נמי הוי כמו שהאובד נתעשר ע"י המחזיר, שהרי אי לא הי' מחזירו, הי' אבוד ממנו, ועל ידו הוא מתעשר בחפץ שהחזירו. אלא ע"כ טעם ההיתר דרפואת בהמתו אינו משום ריבוי נכסיו, שהרי באמת אין כאן ריבוי נכסים ממש, אלא כל הנדון הוא משום שהטריח לטובתו, והטורח הוא דבר של שיווי, ומהנהו בזה. וההיתר של השבת אבידה הוא, דאף דטרח בשבילו, מ"מ הרי טירחא של מצוה הוא, וא"כ באמת טרח בשביל הקב"ה, וחבירו מתנהה רק ממילא. **ובמה** שכ' הר"ן לחלק בין אם יש רופא אחר שיכול לרפאות בהמתו או לא, הק' החזו"א, מ"ש אם יש אחר או לא, הרי לא מצינו לענין השבת אבידה שיש לחלק בין אם יש אחר שיכול להחזיר האבידה או לא, ולמה כאן לענין רפואה אמרי' חילוק זה. וביאר החזו"א דבעצם אין חילוק בין אם יש אחר או לא, "דגדר אבידה בזמן שהבעלים כאן [לאפוקי היכא דהבעלים אינם כאן, דהוי אבידה בכל גוונין], אינו אלא בזמן שאין ההצלה מצוי", ורק יש יחיד שיכול להציל, אבל בזמן שההצלה מסורה לכל, אע"ג

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

דהבעלים עצמו אינו בקי ברפואה, אי"ז בכלל אבדה, אלא הבעלים שוכר רופא ומציל, שלא חייבה תורה לשמש את חבריו בחנם, ולפ"ז, אין כוונת הר"ן לחלק בין יש אחר לליכא אחר, אלא לחלק בין אם הוא בבחינת אבדה לאינו בבחינת אבדה, דהיינו דאם בכלל אבידה הוא, א"כ מצוה עליו, וממילא מותר לרפאותו, אבל אם יש אחר, ממילא אינו אבידה, וא"כ ממילא אינו מצוה עליו. משא"כ באבידה ממש, שהוא ודאי אבידה, וא"כ אפי' אם יש אחר שיכול להחזירו, הרי מצוה יש עליו להחזירו, וא"כ שפיר יכול לעשות המצוה, אף שהאחר יהנה ממנו ממילא.

(י) **ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה** - פי' הר"ן, שמתוך שהיא קטנה, כשרוחץ עמו, מעלה המים עליו ומהנהו. ולכאור' ק', הרי המדיר אינו עושה כן כלל בשביל המודר, אלא רוחץ בשביל עצמו, והמודר נהנה ממילא, ולמה אי"ז כמו שעושה מצוה בשביל עצמו, דאמרי' דמותר משום דהמודר אינו נהנה אלא ממילא. וע' בספר הזכרון להגר"ח שמואלביץ, שהובא מהגר"ש שקאפ (עמ' תנב, הגה"ה 1) שהק' כן, ותי' דהיכא דמהנהו ע"י דבר שצריך כוונה ודעת האדם, אז אמרי' דהיכא דעושה בשביל עצמו, והמודר נהנה ממילא, דמותר לעשות כן. אבל היכא דהנהגה הוא במציאות, דעכשיו המים עולה, אז אמרי' דגוף המדיר הו"ל כמו אבן, וכמו דאם מדיר מלהיות נהנה מאבן, פשוט הוא דאם יפול האבן להאמבטי, יהי' אסור לו ליהנות ממנו, ה"ה גופו ככה"ג, וסיים בצ"ע [וחילוקו צ"ב, וגם צ"ע מהא דלא יאכל עמו, דפי' הר"ן שהוא משום דאם א' מהם אוכל מעט, נמצא שחבירו נהנה ממנו, ויש לע' אם שייך תי' ר' שמעון בכה"ג].

(יא) **ואוכל עמו על השלחן** - ק', נהי דאין לחוש שמא מהנהו ע"י מה שמותיר, מ"מ הא קיי"ל דשני אכסנאין האוכלין זה אצל זה, אסור לא' לאכול בשר והשני גבינה, דחיישינן שמא א' יאכיל חברו, ונמצא שא' יאכל בשר וחלב, וא"כ למה לא חיישינן כאן שמא יאכיל המדיר את המודר, ולמה כ' הר"ן דלא חיישינן דלמא אכיל ממנת' דחברי'. וכ' הפי' הרא"ש דכיון שהדיר, מסתמא שונאין זה את זה טפי משני אכסנאין שחיישינן שיאכילו זה את זה. וע' ברשב"א שכ' דשמא התירו משום דאימת נדרים עליהם, ומזהר זהירי. וע"ע במש"כ הש"ך (יו"ד פ"ח, ב') דכל האיסור באכסנאים הוא רק בבשר וגבינה, משום דלא בדילי אינשי מיני', מפני שכ"א הוא היתר בפנ"ע, אבל מותר להעלות בשר נבילה על השלחן שאוכל עליו בשר כשרה, דאינשי בדילי מיני', ולכן אין מקום לחוש כ"כ. אלא דהק' מדברי הרא"ש כאן, דהק' מנדרים, ולפי יסוד הש"ך, מהו הקו' מנדרים, הלא לכאור' בדיל מיני', כיון דאסור לו לגמרי, וכנבלה. ותי' דשאני נדרים, דכיון שאינו אסור אלא מצד נדרו, א"כ חשיב כבשר וחלב שכל א' היתר בפנ"ע, אבל בשאר איסורים י"ל דמודה הרא"ש. (יב) **ולא יעשה עמו באומן** - פי' הגמ' שהוא משום דקא מרפי ל' לארעא קמי', וס"ל דרבנן סברי דלא גזרי' רחוק אטו קרוב, ולכן ברחוק ממנו מותר. ופי' הר"ן, דבקרוכ כ"ע מודו דיש חשש שירפה לו קרקעו, ולכן אף לחכמים אסור. אולם ע' בקרן אורה, שהביא שהרמב"ם כ' טעם אחר לבאר מתני', דהיינו דיש חשש שמא יבא לסייע להמודר בחפירתו. והק' הקרן אורה, דבגמ' לא משמע כן, ועוד, אם רק הוי משום גזירה שמא יבא לסייע לחברי', א"כ נמצא דמה דס"ל לר"מ דגוזרין רחוק אטו קרוב הוי גזירה לגזירה, גזירה שמא ירפה לו קרקעו בקרוב, וגזירה רחוק אטו קרוב. וכ' הקר"א דחדא מתרצתא בחברתה, דס"ל להרמב"ם דבאמת נח' ר"מ ורבנן בביאור טעם הדין דמתני', ר"מ ס"ל דהטעם הוא משום דמרפה ארעא של המודר ממש, ולכן בקרוב הוי אסור מעיקר הדין, ולכן שפיר גזרי' רחוק אטו קרוב. אבל החכמים חולקים על ר"מ בטעם דלא יעשה עמו באומן, וס"ל דטעם האיסור הוא משום שמא מסייע לו, וא"כ לא גזרי' רחוק משום קרוב, משום דהוי גזירה לגזירה. וכ' דמש"ה סתם הגמ' באמרו דבקרוכ כ"ע מודו, ולא ביאר דבקרוכ כ"ע מודו דאסור משום דודאי מרפי ל' לארעא, דבאמת נח' התנאים בטעם הא דבקרוכ אמרי' דכ"ע מודו דאסור, ודלא כשי' הר"ן.